

УДК 811.163.42'373.7:

**НАЗВИ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ
У ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ЗАГОЛОВКАХ
(НА УКРАЇНСЬКОМУ ТА ХОРВАТСЬКОМУ МАТЕРІАЛІ)**

Наталія ХОРОЗ

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра слов'янської філології,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: nataliekhoroza@gmail.com*

Статтю присвячено дослідженню трансформованих у заголовках сучасних українських та хорватських періодичних видань назв художніх творів вітчизняних та зарубіжних письменників, які зараховано до масиву фразеології. Вивчено головні прийоми застосованих трансформацій та інтенції журналістів, які вдаються до таких трансформацій. Проаналізовано семантичні зміни, яких зазнали оригінальні назви.

Ключові слова: трансформація, фразеологізм, заголовок, прагматичний ефект, семантика.

Публіцистичні заголовки виконують особливі функції, адже вони повинні зацікавлювати та спонукати читачів до прочитання матеріалу. Тому журналісти намагаються надати заголовкам експресивного забарвлення. Експресивність мовлення – це спосіб впливу на реципієнта мовлення. Надзвичайної ваги тут набувають мовні засоби, які адресант використовує при інформуванні та одночасному здійсненні впливу на адресата.

Ті чи інші мовні знаки, які адресант обере для передачі раціонального та прагматичного змісту, є вербальними виразниками його інтелектуальних характеристик та перцепції навколишнього світу, виявляють його ставлення та критичну оцінку описаних у статті подій і формують думку та ставлення адресата до цих подій.

Серед мовних засобів, які у публіцистичному мовленні здатні виражати інтелектуальний та прагматичний зміст, слід зазначити відомі назви літературних творів класиків світової та вітчизняної – української та хорватської – літератур, які журналісти використовують для називання своїх статей. Ці назви зараховуємо до об'єкту фразеології, незважаючи на те, що вони первинно не наділені образністю та стилістичною маркованістю. Особливістю таких одиниць є те, що при реномінації вони не лише називають текст (номінативна функція) та подають деяку інформацію про зміст (інформативна функція), як це спостерігаємо у першоджерелах. Вони характеризують та оцінюють текст, виконують роль експресивів.

Поява оцінно-експресивних сем у заголовках відомих літературних творів при реномінації пояснюється тим, що називаючи невластиві їм тексти, вони спричиняють ефект несподіванки. Причому у більшості випадків їх трансформовано, пристосовано до умов конкретної мовленнєвої ситуації. Це посилює ефект несподіванки і додатково створює комічний ефект, адже в одній одиниці поєднано узуальні компоненти, за допомогою яких реципієнт відтворює у пам'яті вже давно відому назву, та оказіональні елементи, зумовлені описуваними екстралінгвальними фактами. Тому традиційно стилістично нейтральні назви літературних творів набувають конотативного значення.

Такі заголовки експресивні, подекуди іронічні, вони алюзивно сповіщають про тематику викладеного матеріалу, лаконічно і водночас дотепно характеризуючи сам матеріал.

Проблему видозмін фразеологізмів в українських публіцистичних текстах, зокрема в заголовках, вивчало чимало мовознавців (Ж. Колоїз [2], Х. Дацишин [1] та ін.), проте ми не натрапили на дослідження, які б містили детальний аналіз трансформованих назв літературних творів. У хорватській лінгвістиці проблему трансформації стійких одиниць вивчено мало (А. Павич-Пінтарич [4], І. Йозич та ін. [3]), а питанням видозмінених художніх заголовків взагалі не займалися. Відсутністю досліджень вказаної проблеми в українському та хорватському мовознавстві власне й зумовлений наш вибір теми.

Найбільш популярною назвою твору, яка в заголовках хорватських публіцистичних текстів зазнає трансформацій, є назва роману М. Кундери "Nepodnošljiva lakoća postojanja" ("Нестерпна легкість буття"). Наведені нижче приклади унаочнюють випадки заміни лексичного складу назви роману словами, співвідносними зі змістом статті, яку називають: відгуки про виставу "Наречений Баррілона" містить стаття під назвою "Nepodnošljiva lakoća vodvilja" (Vjesnik. – 2002. – 06.02) (укр. – нестерпна легкість водевілю). У матеріалі із заголовком "Nepodnošljiva lakoća zaborava" (Novi list. – 2006. – 21.05) (укр. – нестерпна легкість забуття) читач дізнається про Чорногорію, яка прагне стати незалежною країною і забути про спільне зі Сербією історичне минуле. Стаття "Nepodnošljiva lakoća ignoriranja" (Novi list. – 2004. – 29.11) (укр. – нестерпна легкість ігнорування) іронічно розповідає про те, що деякі ЗМІ замість того, аби висвітлювати актуальні політичні новини, заповнюють медійний простір неважливою інформацією. Матеріал під назвою "Nepodnošljiva lakoća vladanja" (укр. – нестерпна легкість володарювання) повідомляє читачеві про керування державою нової прем'єр-міністра Я. Косор (Novi list. – 2009. – 26.08). У статті із заголовком "Nepodnošljiva lakoća kiča" (укр. – нестерпна легкість кітч) мова йде про те, який саме зміст М. Кундера вклав у поняття "кітч у музиці" (Vjesnik. – 2008. – 14.02). Подекуди одне слово оригінальної назви замінено словосполученням: "Nepodnošljiva lakoća Kennedyjevskih umiranja" (Vjesnik. – 1999. – 25.07) (укр. – нестерпна легкість смертей Кеннеді). У статті розповідається про трагічні смерті членів американської родини Кенеді. Суть взаємонепопорозумін між ЗМІ та соціологами висвітлює стаття із назвою "Нестерпна легкість журналістських міркувань" (День. – 2006. – 08.12).

Як видно із прикладів, журналісти замінюють останній компонент оригінальної назви словом, що є алюзією на тему статті або оцінкою названого матеріалу. Аналогічні мовленнєві процеси спостерігаємо й в українських періодичних виданнях. Наприклад, у статті “*Нестерпна легкість хабара*” йдеться про чиновницьку корупцію (Галицький кореспондент. – 2011. – 21.08). Про успішну прем’єру твору М. Гоголя “Одруження” на сцені театру ім. М. Заньковецької мова у статті “*Нестерпна легкість “Одруження”*” (Ратуша. – 2009. – 28.05). Аргументи “за” і “проти” електронного формату книг викладено у матеріалі під назвою “*Нестерпна легкість читання*” (Дзеркало тижня. – 2007. – 13.10).

Подекуди автори хорватських та українських статей пропускають початковий компонент оригінальної назви, а останній замінюють словосполученням. Натяком на загальновідомий фразеологізм-назву художнього твору в таких випадках є його один сигнальний компонент. Наприклад, у статті під заголовком “*Lakoća bacanja čikova*” (укр. – легкість кидання недопалків) автор попереджає громадськість, що кожен кинутий в лісі недопалок може призвести до пожежі (Nacional. – 2007. – 03.09). Про неприйнятність штучного запліднення жінок і сурогатного материнства хорватською церквою йдеться у тексті “*Lakoća vrijeđanja katoličkog morala*” (укр. – легкість ображання католицької моралі) (H-Alter. – 2009. – 17.02). Стаття під назвою “*Lakoća uspjeha na televiziji*” (укр. – легкість успіху на телебаченні) (Jutarnji list. – 2008. – 08.11) розповідає про хорватського талановитого журналіста, якому вдалося досягти успіху на телебаченні завдяки оригінальному підходу до подачі проблемних тем. Український заголовок “*Легкість ведення бізнесу в Україні*” (Поступінформ. – 2010. – 05.11) сигналізує про матеріал, у якому представлено основні показники провадження українського бізнесу в 2010 році.

Узуальні компоненти оригінальних назв літературних творів із словами, які зайняли їхнє місце, не пов’язані жодними системними зв’язками. Проте їх вибір узгоджено з конкретними умовами мовлення, адаптовано до тематики матеріалу. Заголовки метафорично узагальнюють матеріал.

Виявлено також інші способи трансформацій назв художніх творів, але вони мають одиничний характер, тому їх не розглянуто у нашій статті.

Ще одним відомим романом, назву якого широко використовують при називанні публіцистичного матеріалу, є “*Sjaj i bijeda kurtizana*” (“Блиск та злидні куртизанок”) Оноре де Бальзака. Наприклад, критику недолугої політики хорватських очільників маємо у статті “*Sjaj i bijeda vlasti*” (укр. – блиск і злидні влади) (Vjesnik. – 2001. – 19.06). Про начебто благополучну Америку з мільйонними безхатченками говориться у статті “*Sjaj i bijeda SAD-a*” (укр. – блиск і злидні США). Яким чином кореспонденти своїми репортажами впливають на тираж періодичних видань, йдеться маємо у матеріалі під назвою “*Sjaj i bijeda riječi*” (укр. – блиск і злидні слів) (Jutarnji list. – 2007. – 10.02). Публікація із заголовком “*Sjaj i bijeda Zapada*” (укр. – блиск і злидні Заходу) містить критику політики Старої Європи, яка дискримінує громадян Східної Європи, які приїжджають туди працювати (H-Alter. – 2008. – 18.09). Про неможливість незалежного висвітлювання подій у ЗМІ через те, що вони перебувають у власності великих корпорацій, говориться у статті “*Sjaj i bijeda koproracije*” (укр. – блиск і злидні корпорації) (Vijenac. – 2005. – 05.07).

У наведених прикладах автори застосували до узуальних одиниць прийом субституції компонента *kurtizana* контекстуальними словами. Причому, на нашу думку, на відміну від попередньої оригінальної назви роману, тут такими замінами автори досягають більшого комічного ефекту та експресивного забарвлення, оскільки реципієнт, упізнавши у трансформованому заголовковій назву відомого роману і засоціювавши замінений компонент із контекстуально зумовленим, певним чином ототожнює узуальне поняття із оказіональним. А як відомо, слово *куртизанка* чи його синоніми мають негативне значення і часто використовуються в сучасному публіцистичному мовленні як характеристика певних політичних явищ суспільства, дій та поведінки окремих очільників. Наведемо також кілька прикладів субституції компонента *куртизанки* в українських публіцистичних заголовках: у матеріалі із заголовком “*Блиск та злидні Донбасу*” йдеться про те, що попри свої природні багатства Донбас споживає надто велику частку бюджетних коштів (Галицькі контракти. – 2004. – № 49). Автор статті побував на святкуванні ювілею президента і у статті під назвою “*Блиск і злидні гаранта*” зауважив невігадливість і водночас шалену дороговизну святкової програми (Тиждень. – 2010. – 16.07). Про те, що монетарні регулятори кризи не лише не допомагають подолати кризу, але подекуди й перешкоджають, говориться у матеріалі із заголовком “*Блиск і злидні монетаризму*” (Час і події. – 2011. – 20.04). Стаття “*Блиск і злидні лізингу*” (Галицькі контракти. – 2003. – № 6) повідомляє про те, що останні зміни правил оподаткування підвищили привабливість лізингових операцій, однак найбільш ефективно використовувати цей спосіб оптимізації господарської діяльності компанії зможуть після доопрацювання профільного закону.

Подекуди компонент *kurtizana* замінено словосполученням. Наведемо кілька прикладів: про хорватське місто Трогір, занесене до об’єктів культурної спадщини ЮНЕСКО, якому попри культурну красу загрожує вимирання, оскільки його мешканці через велике безробіття масово виїжджають до інших міст, йдеться у публікації під назвою “*Sjaj i bijeda UNESCO-ovog grada*” (укр. – блиск і злидні міста ЮНЕСКО) (Večernji list. – 2006. – 28.11). Стаття із заголовком “*Sjaj i bijeda hrvatske scene*” (укр. – блиск і злидні хорватської сцени) подає повний огляд дискографії і подій з хорватської театральної сцени (Zarez. – 2001. – 19.07). Про колись елітний район міста Спліта Мею із красивими приватними будиночками, буйною зеленню, який перетворено у “спальний” квартал розповідає матеріал “*Sjaj i bijeda elitnoga kvarta*” (укр. – блиск і злидні елітного кварталу) (Slobodna Dalmacija. – 2004. – 15.01). У статті “*Sjaj i bijeda аташеа кulture*” (укр. – блиск і злидні аташе культури) культурні аташе Хорватії представлені як ентузіасти, які намагаються якнайкраще представити свою країну в світі попри відсутність коштів на це (Nacional. – 2007. – 10.04).

Аналогічні трансформації застосовують також українські журналісти. Наприклад, у публікації під назвою “*Блиск і злидні українського націоналізму*” автор розмірковує про те, чому до поняття та ідеї націоналізму в Україні негативне ставлення (Дзеркало тижня. – 2002. – 05.01). Про новели Г. Тарасюк, які оповідають про особисті драми пересічних громадян в незалежній Україні, йдеться у статті “*Блиск і злидні маленьких українців*” (Українська літературна газета. – 2010. – 16.04). Історичне минуле Чернівців висвітлене у статті під назвою “*Блиск і злидні*”

“маленького Відня” (Дзеркало тижня. – 2003. – 05.07). Автор статті “Блиск і злидні пенсійної реформи” повідомляє, що спроби реформувати пенсійне законодавство можуть не втілитися в життя (Голос України. – 2003. – 15.01).

Зрідка трапляються випадки заміни майже всіх елементів узуальної одиниці. На оригінальну назву роману вказує тоді лише один її збережений компонент та синтаксична конструкція, наприклад: у статті із заголовком “*Sjaj i tuga seljačke bune*” (укр. – блиск і смуток селянського бунту) (Н-Alter. – 2009. – 11.06) мова йде про селянські протести проти низьких цін на їхню продукцію. Причому тут спостерігаємо також приклад контамінації назв двох творів: “*Sjaj i bijeda kurtizana*” та “*Seljačka buna*” (автор А. Шеноа). У статті під назвою “*Пафос і злидні “зеленої зони”*” автор говорить, що попри те, що місто Львів і досі славиться своїми парковими зонами, велика їхня кількість у страшенному занепаді (Львівська газета. – 2007. – 15.08).

Іноді журналісти розширюють узуальний склад вставними словами, залишаючи його незмінним. Унаочнимо це явище на прикладах: у статті “*Sjaj i bijeda hrvatskih kurtizana*” (укр. – блиск і злидні хорватських куртизанок) мова йде про матеріальне збагачення та моральне збідніння хорватських політичних діячів (Novi list. – 2009. – 13.02). Попри рекламовану відкритість хорватської дипломатії, до її лав потрапити можна лише при наявності зв’язків у цих колах говорить стаття із заголовком “*Sjaj i bijeda diplomatskih kurtizana*” (укр. – блиск і злидні дипломатичних куртизанок) (Novi list. – 2009. – 13.02). Український матеріал із назвою “*2006-й: Блиск і злидні політичних “куртизанок”*” містить іронічну оцінку поведінки вітчизняних політиків до і після виборів (Версії. – 2011. – 04.08).

В українській пресі ми натрапили на приклад нагромування двох назв літературних творів: “*Прощавай, баксе? Блиск і злидні американського долара*” (Дзеркало тижня. – 2008. – 12.01) (Пор.: Прощавай, зброе! і Блиск і злидні куртизанок). До того ж в обох залучених до назви публіцистичної статті фразеологізмах субститувано складові елементи. Заголовок іронічно, лаконічно та метафорично характеризує ситуацію світового знецінення курсу долара.

Зафіксовано також кілька випадків видозміни назви роману Еріха М. Ремарки “*Na Zapadu ništa novo*” (“На західному фронті без змін”). До цієї назви застосовано головно прийом субституції. Наприклад, стаття із назвою “*Na ljevici ništa novo*” (укр. – на лівому фронті без змін) розповідає про нездатність лівих сил прийти до згоди (Novi list. – 2009. – 10.07), у матеріалі із заголовком “*U Saboru (i dalje) ništa novo*” (укр. – у Саборі (і далі) без змін) маємо негативну оцінку роботи хорватського парламенту (Novi list. – 2009. – 01.08), про криваві сутички на Близькому Сході йдеться у статті “*Na Istoku ništa novo*” (укр. – на Сході без змін) (Zadarski list. – 2009. – 11.08).

В українських періодичних виданнях ми натрапили на наступні випадки трансформації назви роману відомого німецького письменника у заголовках: “*На газовому фронті без змін*”. Стаття критикує готовність України іти на невинуваті та невинуваті для неї поступки заради підписання газових угод з Росією (Львівська газета. – 2005. – 16.01). Про річницю афери з незаконним зведенням небезпечних

промислових відходів на територію Закарпаття читаємо у статті “*На токсичному фронті – без змін*” (Дзеркало тижня. – 2008. – 29.08).

Оскільки синтаксична структура хорватського та українського перекладу заголовка різняться, тому й трансформації дещо відмінні. Так, хорватському слову *Zaradu*, вжитому в оригінальній назві, відповідає українське словосполучення *західному фронті*. Відповідно, в хорватських заголовках заміни зазнає субстантивних компонент, а в українських – ад’єктивний.

Звичайно, українські та хорватські журналісти використовують й інші назви творів світової класики у своїх статтях і по-різному їх трансформують:

1) паронімічна субституція складових елементів оригінальних назв: “*Pokojniku ima tko da piše*” (Feral Tribune. – 2004. – 08.05), “*Pukovnika ima tko da riše*” (Feral Tribune. – 2003. – 17.01) (Пор.: Pukovniku nema tko da piše), “*Ratko i mit*” (Feral Tribune. – 2004. – 29.07), “*Rat i mirovina*” (Feral Tribune. – 2005. – 20.01), “*Rat i Momir*” (Feral Tribune. – 2005. – 09.06) (Пор.: Rat i mir), “*Hrvatski bog mars*” (Feral Tribune. – 2003. – 23.09) (Пор.: Hrvatski bog Mars), “*Tri ratna zdruga*” (Feral Tribune. – 2003. – 21.02) (Пор.: Tri ratna druga), “*Na špini ćuprija*” (Feral Tribune. – 2008. – 29.05), “*Na Drini ćuskija*” (Feral Tribune. – 2003. – 26.09), “*Na Drini turpija*” (Feral Tribune. – 2001. – 03.11) (Пор.: Na Drini ćuprija), “*Jazavac pred rudom*” (Feral Tribune. – 2002. – 01.04) (Пор.: Jazavac pred sudom), “*Kako se kalio čelik*” (Feral Tribune. – 2005. – 06.01) (Пор.: Kako se kalio čelik), “*Derviš i HRT*” (Feral Tribune. – 2004. – 05.10) (Пор.: Derviš i smrt), “*Брокер Живага*” (Контракти. – 2007. – 28.05) (Пор.: Доктор Живаго), “*Генерали “нісочної” кар’єри. Аргентина міняє темне воснне минуле на майбутні преференції*” (Закон і бізнес. – 2010. – 01.05) (Пор.: Генерали піщаних кар’єрів), “*Тіні забутих проектів*” (Львівська газета. – 2006. – 21.11) (Пор.: Тіні забутих предків);

2) антонімічна субституція компонента оригінальної назви: “*Pukovniku ima tko da piše!*” (Slobodna Dalmacija. – 2004. – 29.06) (Пор.: Pukovniku nema tko da piše), “*Нелюбий друзі*” (Контракти. – 2006. – 23.01) (Пор.: Любий друг), “*Перший з могикан*” (Контракти. – 2007. – 28.05) (Пор.: Останній з могикан), “*Тисяча і один день*” (Львівська газета. – 2004. – 02.04) (Пор.: Тисяча і одна ніч);

3) субституція тематично спорідненим словом: “*Generalu nema tko da piše*” (Novi list. – 2004. – 10.03) (Пор.: Pukovniku nema tko da piše), “*Hrvatski bog Hermes*” (Novi list. – 2007. – 28.03) (Пор.: Hrvatski bog Mars), “*Як продавалась мідь*”¹ (Дзеркало тижня. – 2008. – 08.03) (Пор.: Як гартувалась сталь), “*Тіні забутих духів*” (Тиждень. – 2011. – 04.08) (Пор.: Тіні забутих предків);

4) субституція компонента фразеологізму словом, не пов’язаним із ним жодними системно-лінгвальними зв’язками. Тут можливі однокомпонентні заміни: а) узуальний компонент замінено оказіональним словом: “*Tisuću i jedno upozorenje*” (Novi list. – 2006. – 01.03) (Пор.: Tisuću i jedna noć), “*Kako se kalio ustav*” (Feral Tribune. – 2005. – 03.11), “*Kako su se kalili izbori*” (Zarez. – 2001. – 07.06) (Пор.: Kako se kalio čelik), “*Дім, який збудував Ключев*” (Контракти. – 2006. – 18.12) (Пор.: Дім, який збудував Джон), “*Шахраї та капуста*” (Дзеркало тижня. – 2006. – 18.11) (Пор.: Королі і

¹ Крім тематичної субституції узуального компонента *сталь* оказіональним *мідь*, спостерігаємо також системно непов’язану субституцію компонента *гартувалась* ситуативним компонентом *продавалась*.

капуста), “Гаманець у полі воїн. Офіцер оцінив військовий квиток у \$1,2 тисячі” (Закон і бізнес. – 2010. – 18.12) (Пор.: І один у полі воїн), б) узуальний компонент замінено словосполученням і навпаки: “*Prijeki sud pred sudom*” (Feral Tribune. – 2006. – 11.05) (Пор.: Jazavac pred sudom), “*Čudnovate zgrade bolivijske*” (H-Alter. – 2009. – 06.05) (Пор.: Čudnovate zgrade šegrta Hlarića), “*Чисто російсько-українське вбивство*” (Вільна Україна. – 2007. – 28.03) (Пор.: Суто/чисто англійське вбивство); багатоконпонентні заміни: “*Generalu ima tko da plaća*” (Feral Tribune. – 2004. – 19.08) (Пор.: Pukovniku nema tko da piše), “*Nad mržnjom ćuprija*” (Feral Tribune. – 2002. – 04.05) (Пор.: Na Drini ćuprija), “*Premijeru nema tko da paše*” (Feral Tribune. – 2005. – 28.04), “*Pukovnika ima tko da pita*” (Novi list. – 2011. – 07.01), “*Троє в більшості, не рахуючи Симоненка. Парламент знайшов голову, але “зблукав” у коаліційній угоді*” (Закон і бізнес. – 2008. – 13.12) (Пор.: Троє в човні, не рахуючи собаки); повна заміна компонентів оригінальної назви ситуативними словами: “*Чепурушки з Петриківки*” (Тиждень. – 2009. – 27.03) (Пор.: Тореодори з Васюківки), “*Акули Азовського моря*” (Тиждень. – 2008. – 20.06) (Пор.: Генерали піщаних кар’єрів);

5) розширення: “*Kome krvavo zvono zvonī*” (Novi list. – 2004. – 04.09) (Пор.: Kome zvono zvonī), “*Sutra Crno, a prekosutra Crveno*” (Novi list. – 2009. – 12.02) (Пор.: Crno i crveno);

б) синтаксичні трансформації: “*Ja za vas pred sudom*” (Feral Tribune. – 2008. – 13.03), “*Jazavac? Ne, španijel pred sudom*” (Vjesnik. – 2003. – 21.11) (Пор.: Jazavac pred sudom), “*Od zločina do kazne*” (Vjesnik. – 2009. – 23.03), “*Zločin bez kazne*” (Vjesnik. – 2009. – 14.03) (Пор.: Zločin i kazna), “*Kome zvono ne zvonī*” (Feral Tribune. – 2003. – 22.08) (Пор.: Kome zvono zvonī), “*Iz crvenog u crno*” (Feral Tribune. – 2005. – 10.02) (Пор.: Crveno i crno), “*Пантагрюель без Гаргантюа*” (Контракти. – 2007. – № 36) (Пор.: Гаргантюа і Пантагрюель), “*Пошук вершичника з головою*” (Контракти. – 2006. – № 32) (Пор.: Вершник без голови), “*Ярмарок без марнославства. Виставковий бізнес*” (Контракти. – 2004. – 15.03) (Пор.: Ярмарок марнославства), “*Королі капуста*” (День. – 2009. – 15.04) (Пор.: Королі і капуста), “*Якщо полковнику ніхто не пише...*” (Дзеркало тижня. – 2002. – 01.06), “*Герої не нашого часу*” (Контракти. – 2007. – 13.08) (Пор.: Герой нашого часу);

Слід зазначити, що деякі трансформовані назви творів класиків світової літератури доволі частотні в хорватській публіцистиці, але майже невластиві для української журналістики, і навпаки. Наприклад, було виявлено понад десяток випадків видозміни назви роману Г. Г. Маркеса “*Pukovniku nema tko da piše*” (“*Полковнику ніхто не пише*”) у хорватських друкованих ЗМІ, тоді як в українській періодиці ця трансформована назва трапляється значно рідше, а особливо якщо врахувати значно меншу кількість хорватських періодичних видань порівняно з українською. Те ж стосується і назв романів Стендаля “*Crveno i crno*” (“*Червоне і чорне*”), Л. Толстого “*Rat i mir*” (“*Війна і мир*”). Приблизно однаковою є кількість трансформованих варіантів назви роману “*Kako se kalio čelik*” (“*Як гартувалась сталь*”) в періодиці обох країн. Для українських же газет та журналів більш характерною є видозміна назви роману Жоржі Амаду “*Генерали піщаних кар’єрів*”, Ернеста Хемінгвея “*Прощавай, зброе*”, поезії С. Маршака “*Дім, який збудував Джек*”.

Найчастотнішою назвою вітчизняного твору, яка зазнала видозмін, як виявилось, є заголовки роману Ю. Дольд-Михайлика "І один у полі воїн". Решта трансформованих українських назв романів трапляється нечасто. Трансформовані заголовки хорватських художніх творів представлені рідко.

Отже, фразеологізми-заголовки, створені з назв романів, повістей тощо, розповсюджене семантико-стилістичне та прагматичне явище на шпальтах сучасної хорватської та української періодики. За допомогою різноманітних трансформацій журналісти пристосовують їх до конкретних мовленнєвих умов. Зважаючи на семантично подільну будову таких словосполучень, вони і після трансформацій реалізують зміст, який є сумою значень їхніх компонентів, але який збагачено оказіональним змістом, мотивованим викладеними у статтях подіями, фактами тощо.

Перенесення таких назв до невластивої їм сфери номінації та оказіональні видозміни сприяють появі в цих одиниць конотативного значення, яке, своєю чергою, забезпечує публіцистичним заголовкам виконання прагматичної функції. Читаючи такі заголовки, легко визначити ставлення автора до інформації, якою він ділиться з реципієнтом, адже вони виконують також функцію оцінки. Фразеологізми-заголовки алюзивно подають інформацію про зміст статті, яку називають.

Напрямок подальших розвідок полягає в дослідженні чинників, які зумовлюють здатність фразеологізмів різного типу змінювати свою сталу семантику й набувати певного стилістичного значення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Дацишин Х.* Фразеологізми в заголовках друкованих видань: проблема мовно-культурної ідентифікації / Х. Дацишин // Теле- та радіожурналістика. – 2010. – Вип. 9. – Ч. 2. – С. 200–204.
2. *Колоїз Ж.* Усталені вислови у функції заголовка (на матеріалі публіцистики С. Єфремова) / Ж. В. Колоїз // Українська мова: питання системи і функціонування. – Кривий Ріг : КрДПІ, 1995. – С. 27–31.
3. *Jozić I.* Pragmatički i značenjski elementi frazema u tekstnoj vrsti intervju / Ivana Jozić, Leonard Pon, Alisa Rakovac // Jezikoslovlje. – 2006. – № 7. 1–2. – S. 153–171.
4. *Pavić Pintarić A.* Modifikacija frazema u hrvatskom i njemačkom jeziku mode / Anita Pavić Pintarić // Jezikoslovlje. – 2006. – № 10.1. – S. 59–72.

Стаття надійшла до редколегії 27.10.2011

Прийнята до друку 30.11.2011

**TITLES OF LITERARY WORKS
IN JOURNALISTIC ARTICLES TITLES
(IN UKRAINIAN AND CROATIAN LANGUAGE)**

Nataliya KHOROZ

*The Ivan Franko National University of Lviv,
The Department of Slavic philology,
Universitetska Str., 1, Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: nataliekhoroza@gmail.com*

The paper deals with phraseological units, focusing on their pragmatic and semantic characteristics. We took a closer look at their function in the titles of the modern Ukrainian and Croatian newspaper and journal articles, as well as at the modification of their original forms. The author mainly focuses on the modified titles of literary works of classical and national literature.

Keywords: modification, phraseological unit, title, pragmatics, semantics.

**НАЗВАНИЯ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ПРОИЗВЕДЕНИЙ
В ПУБЛИЦИСТИЧЕСКИХ ЗАГОЛОВКАХ
(НА УКРАИНСКОМ И ХОРВАТСКОМ МАТЕРИАЛЕ)**

Наталья ХОРОЗ

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
кафедра славянской филологии,
ул. Университетская, 1, Львов, Украина, 79000,
e-mail: nataliekhoroza@gmail.com*

Статья посвящена исследованию трансформированных в заголовках современной украинской и хорватской периодики названий художественных произведений отечественных и зарубежных писателей, которые отнесены к массиву фразеологии. Изучены основные приемы примененных трансформаций и интенции журналистов, прибегающих к таким трансформациям. Проанализированы семантические изменения оригинальных названий.

Ключевые слова: трансформация, фразеологизм, заголовок, прагматический эффект, семантика.